

illa non habebant ante divisionem terræ promissæ, quæ contigit anno septimo post transitum Jordanis : ergo, etc.

Obj. I. Deus hic γ . 2 præcipit annum sabbaticum celebrari non a possessione terræ, sed ab ingressu in eam; atqui in illa ingressi sunt anno primo principatus Josue; ergo, etc.

R. Neg. maj.; nam cum γ . 3 statim sublatum: *Sex annis seres*, etc. satis clare patet, quod annus sabbaticus non potuerit celebrari nisi postquam sex annis terram arassent, seminassent, etc. adeoque anni sabbatici non potuerunt inchoari nisi a possessione terræ: seu ab eo tempore, quo post peracta bella, terra divisa fuit: tunc enim tantum in eandem perfecte ingressi sunt.

Iust. Non est verisimile, totis sex annis Israelitas ab agricultura abstinuisse: siquidem cum tunc non amplius plueret manna, ex fructibus terræ manducare debebant; ergo, etc.

R. Licet quidem verisimile appareat, quod in aliquibus locis terram coluerint: tamen cum adhuc continuis bellis occupati essent, terram regulariter arare et serere non potuerunt, nequidem illi qui jam a Moyse acceperant possessiones suas trans Jordanem; quandoquidem hi cum cæteris tribubus, juxta mandatum Moysis Num. XXXII, ad bellum perrexerint contra Chananæos; ut patet ex Josue cap. IV, 12. Manducabant autem tunc quidem ex fructibus terræ, sed non ex illis solis quos hinc et inde ipsi seminabant, sed præsertim ex istis, quos Chananæi seminaverant, quorum regionem bello sibi subjugabant.

Obj. II. Alia Judæorum festa, item ritus et ceremoniæ quæ concernebant sacrificia, statim ab ingressu in terram promissionis debuerunt observari; ergo et idem dicendum videtur de annis sabbaticis et jubilæis.

Transmisso ant. neg. conseq. Disparitas est, quod in priori casu nihil obstaret, quominus ea omnia Hebræi observare possent, quandoquidem ab anno primo ingressus haberent omnia, quæ ad sacrificia etc. requisita et necessaria erant. At in posteriori casu deerant requisita ad celebrandam annum sabbaticum, nam antequam eum celebrarent, debebant sex annis terram coluisse, agros seminasse, etc. quæ omnia, uti ex dictis constat, facere non potuerunt ante annum septimum principatus ipsius Josue.

Sunt nonnulli alii qui contendunt annos sabbaticos et jubilæos inchoandos esse non a divisione terræ, quæ anno septimo principatus Josue facta est in Galgalis, sed ab ea, quæ aliquo tempore post facta est in Silo, ut refertur Josue XVIII et XIX. Sed an a divisione Galgalæ, an vero a Siluntina jam dicti anni inchoari debeant, parum refert: quia hic tantum prætendimus, et probare conati sumus, quod non nisi post divisionem terræ isti anni inchoari potuerint.

QUÆSTIO IV. — QUIBUS DE CAUSIS DEUS VOLUERIT, UT HEBRÆI IN JUBILÆIS REDIRENT AD POSSESSIONES SUAS, ET QUID STATUERIT CIRCA DOMOS URBANAS ET SUBURBANAS.

Assignaturus Deus privilegia jubilæi, dicit γ . 15:

Anno jubilæi redient omnes ad possessiones suas. Unde agri frugiferi cum domibus in agro sitis, etsi centies divenditis, anno jubilæi redibant ad dominum suum primum, nullo pretio reddito. Itaque revertebatur homo ad possessionem suam immobilem, et ad familiam suam, cui bona certa fuerant in prima divisione assignata.

γ . 25. *Terra quoque non vendetur in perpetuum; quæ mea est.* Ex quo sequitur, quod etiamsi v. g. agrorum aliorumque honorum immobilium venditor dominium transferret in emptorem, ejusmodi tamen venditio haberet quasi speciem et effectus elocationis cujusdam; neque enim poterant ejusmodi agri a Judæis in perpetuum distrahi, sed potius tantum quasi elocari, vel in emphyteusim dari usque ad annum jubilæi: atque hinc etiam crescebat et decrescebat pretium juxta numerum annorum restantium usque ad jubilæum, ut habetur γ . 14 et sequentibus.

Dico 1. Causæ talis institutionis erant variæ. Prima, ne tribus et familiæ confunderentur.

Secunda, ne ditiores omnia emendo ad suam transferrent familiam.

Tertia, ne nimis affligeretur ille, quem paupertas ad vendendum possessiones suas cogebat, dum spem haberent bona sua gratis recuperandi.

Quarta, ut servaretur quædam inter Judæos æqualitas, atque adeo superbiæ, invidiæ et murmuris tolleretur occasio.

Quinta, ut hoc modo Deus affectum Judæorum a terra avelleret. Hac enim possessionum reversione perpetuo admonebantur, quod terra non tam esset ipsorum quam Dei. Unde γ . 25 Deus addit: *Vos advenæ et coloni mei estis.*

γ . 24: *Cuncta regio possessionis vestræ sub redemptionis conditione vendetur.* Hac lege tribuebatur jus redemptionis extra annum jubilæum, ita ut bona præfata redimi possent quovis tempore, vel ab eo qui venderat vel ab ejus propinquo.

Dico 2. Aliud erat de domibus urbanis, vel agris suburbanis non frugiferis, sed ad hortos potius deliciarum vel sepulcrorum deputatis, aut aliis similibus usibus deservientibus, qualis erat hortus Josephi ab Arimathæa, vel ager figuli 50 argenteis Judæa emptus in sepulturam peregrinorum. Hi enim et similes agri non frugiferi, uti et domus omnes urbanae et suburbanæ, poterant pretio alienari; neque facultas erat ea redimendi, nisi primo anno a venditione, ut patet ex γ . 29: et si tunc non redimerentur, nequidem in jubilæo revertebantur ad antiquum dominum, quemadmodum agri rustici et domus villicæ revertebantur.

Ratio disparitatis assignari potest, quod agri frugiferi et domus rusticanae censerentur propria cujusque tribus hæreditas, ac stabiliter a Deo donata possessio, quam minime expediebat confundi ac permisceri, ne tandem multi cum suis integris familiis ad inopiam dilaberentur. At vero domus intra urbis muros, et suburbanæ censebantur tantum bona adjectilia, et pro cujusque placito constructa. Sanxit hoc etiam Deus; ut hac ratione urbes redderentur populosæ, dum a qui-

busvis et diversæ tribus hominibus, imo et proselytis sive advenis incolebantur. Insuper hoc Deus decrevit, ne quis facile et temere domum suam in urbe venderet, utpote quam sciret se nunquam recepturum.

Quod vero per possessiones, sive domos quæ erant intra urbes, non distinguerentur tribus et familiæ, ex eo patet, quod Levitæ eas possidere possent, qui tamen in terra promissionis nullam censebantur habere possessionem. Aedes autem Levitarum urbanae, adeoque et urbes eorum semper poterant redimi, et suburbana nullo modo divendi: quia scilicet illis non poterant pecora eorum alii; et quia, ut dicitur γ . 54: *Possessio eorum sempiterna est.*

Cap. XXVI promittit Deus viginti et octo benedictiones Judæis, si legem ejus observent: plures vero maledictiones eis minatur si prævaricentur. Quomodo autem illæ intelligendæ sint, diximus supra cap. XVIII, q. 1.

CAPUT XXVII.

Statuuntur leges variæ de votis, sive illa concernant homines, sive animalia, sive domos, sive agros, sive alia anathema. Agitur etiam de decimis templo donandis.

QUÆSTIO I. — CUR DEUS PRÆSCRIPSERIT REDEMPTIONEM VOTORUM QUIBUS HEBRÆI SE DEDICABANT MINISTERIO TABERNACULI.

Vers. 2: *Homo qui votum fecerit, et sponderit Deo animam suam; id est vitam suam, sive se ipsum per votum Deo se dicaverit, aut mancipaverit cultui divino in usus tabernaculi, ut v. g. portet aquam vel ligna ad sanctuarium, ut verrat atrium, ut subserviat levitis.* Quamvis enim ministeria immediata circa tabernaculum et altare incumberent ac licerent solis sacerdotibus et levitis, multa tamen inferiora ab illis poterant in ministerium levitarum. Soli ergo sacerdotes et levitæ vovete poterant se semper in suis officiis sacris ministraturos Domino, et tunc ex voto id præstare tenebantur, ut patet in Samuele I Reg. I, 11: ad alia autem laicorum officia ante dicta quilibet ex quavis tribu offerre se et devovere poterat.

Sub æstimatione dabit pretium. Hanc voti redemptionem sanxit Deus 1. Ut levitis et sacerdotibus, quorum ingens numerus, sic uberior suppeteret sustentatio; sicut et pretio jussit redimi primogenitos sibi debitos. Atque illud pretium, quemadmodum et pretium votorum voluit cedere in jus sacerdotum; ut patet ex γ . 21 et Num. XVIII, 14.

2. Ne tabernaculum nimia voventium multitudine gravaretur: fuissent enim hæc vota sanctuario onerosa, quod omnes hos voventes debuisset alere.

3. Quia videbat Deus Gabaonitas ingenti numero postea ad illa servilia, et quasi mancipiorum ministeria esse dedicandos, Josue IX, 21. Insuper I Esdræ VIII, 20 leguntur Nathinæi a Davide ad ministeria levitarum designati.

Porro pretium redemptionis taxatur per siclos san-

ctuarii, qui valebant medio fere patacone rostrate. Quod vero diversum assignetur pretium pro viris, feminis et pueris, ideo fit, quia ad labores pluris valet vir quam femina et puer.

Feminae autem vovebant in usum tabernaculi suo sexui convenientia, ut nere, telas texere, sacerdotales et leviticas vestes conficere, lavare, etc.

γ . 6: *Ab uno mense usque ad annum quintum, pro masculo dabantur quinque sicli.* Sed quæri potest quomodo pretium illud tanquam pro voto solveretur, cum in illa ætate vovete non possent. Sed potuerunt Domino esse consecrati per votum parentum: unde et Anna mater Samuelis voto nuncupavit filium suum etiam antequam nasceretur.

QUÆSTIO II. — CUJUSMODI FUERIT VOTUM QUO RES ITA CONSECRABATUR DEO, UT DESTRUI DEBERET, AUT NATURALITER AUT CIVILITER.

Vers. 28: *Omne quod Domino consecratur.* Hebraice habetur: *Omne Cherem*; quod LXX vertunt *Anathema*, seu omne votum, quod res ita absolute, perfecte et irrevocabiliter consecratur Deo, ut destrui aut interimi naturaliter vel civiliter debeat. *Sive homo fuerit, sive animal, sive ager, non vendetur, neque redimi poterit.* Agitur ergo de alia specie voti quam in præcedentibus, ubi simpliciter vocatur *neder*, id est votum quod permittebat redemptionem istam, quæ hic vetatur respectu voti *cherem*, quod secundum etymologiam suam idem quodammodo significat, quod votum excisionis et interemptionis. Vox enim hebraica *charam*, unde derivatur, significat occidere, excidere, etc., alioquin ex γ . 11 et seqq. constat animal et agrum simpliciter et nude Deo devotum potuisse redimi.

γ . 29: *Omnis consecratio* (hebraice rursus habetur: *Omne cherem*) *quæ offertur ab homine, non redimetur, sed morte morietur.* Quæri potest quomodo omne consecratum debeat mori, cum inter talia consecrata etiam numerentur homo et ager: homo enim per mortem Deo immolari non debet; ager vero non potest.

R. sensum esse, In gloriam Dei adstruatur: id autem fieri debebat modo cuique rei proprio; nam si erat animal immolabile, occidebatur in sacrificium: homo autem moriebatur negotiis secularibus et deputabatur cultui divino, quemadmodum religiosi hodie vocantur civiliter mortui; quomodo etiam filiam Jephthæ oblatam Deo, quidam recentiores interpretantur.

Hoc sensu dicit S. P. Aug. lib. X, de Civ. Dei, cap. 6: *Homo Dei nomini consecratus, et Deo devotus, in quantum mundo moritur, ut Deo vivat, sacrificium est.* Sic civiliter moriebatur Samuel, quando cultui divino consecratur in perpetuum.

Quando autem hoc votum usurpabatur adversus hostes Israel, illud de vera et naturali morte accipiebatur. Sic Num. XXI, 2, Chananæi ab Hebræis voto *cherem* Deo devoti, omnino succisi et usque ad interfectionem deleti narrantur; indeque nomen loci vo-

catum est *Cherem* seu *Chorma*, vel, ut alii pronuntiant, *Horma*. Sic Jericho statuta est a Deo *cherem*, id est, anathema, ut omnino succendi et succidi deberet, Josue, VI, 17 et sequentibus.

Denique si erat ager, aurum, argentum, aut aliud

quidpiam inanimatum, Deo consecratur, sic ut non posset redire ad usum profanum: quæ consecratio quædam mortificatio erat; nam et hodieum possessiones ecclesiasticæ dicuntur amortizata.

DILUCIDATIO IN LIBRUM NUMERORUM.

Præfatio.

Quantum Pentateuchi librum Hebræi more sibi consueto ab initialibus verbis vocarunt *VAIEDABBER*, id est, *et locutus est*. LXX Interpretes græcè *ἀριθμὸς ἀριθμῶν* vocant, id est, numeros; unde et Latini librum *Numerorum* appellant, ideo scilicet, quia varias populi Israelitici numerationes recenset a primo statim sui exordio: continet alioquin historiam et gesta Moysis atque Hebræorum a secundo mense anni secundi egressus eorum ex Ægypto, usque ad finem pene vitæ Moysis, sive peregrinationis 40 annorum in deserto.

Sicut ergo primus Scripturæ liber *Genesis* appellatus est, ex eo quod nascentis mundi primordia in sui initio referat, etiamsi multa alia complectatur; ita hic liber, licet multa alia contineat, *Numerorum* dictus est, eo quod a censu et numeratione populi incipiat, et multoties hic Hebræi recenseantur; ut bellatores, cap. I: primogeniti et Levitæ, cap. III: ingressuri terram promissionis in ordine ad ejus divisionem cap. XXVI et XLII: mansiones seu castrametationes in deserto cap. XXXIII.

PARS QUARTA.

CAPUT PRIMUM.

Numerantur duodecim tribuum viri bellatores a vigesimo anno et supra, atque inveniuntur universim 605550.

QUESTIO PRIMA. — AN, ET QUOMODO DIFFERAT HÆC ENUMERATIO ISRAELITARUM AB EA QUÆ REFERTUR EXODI XXXVIII; ET OB QUÆM FINEM FACTA SIT.

Vers. 1: *Locutusque est Dominus ad Moysen*, id est, angelus vicem Dei gerens. *In deserto Sinai*: omnia enim quæ hic proferuntur a cap. I usque ad cap. X, 11, contigerunt in 12 mansione, quæ fuit in Sina; ut dictum est in cap. XIX Exodi.

In tabernaculo fæderis. Non ergo jam in monte, nec ad ostium tabernaculi (sicuti Exod XXXIII, 10), sed ex ipso sancto sanctorum cum Moysæ loquebatur

Palmare itaque hujus voluminis argumentum est historica descriptio peregrinationis Hebræorum per desertum, a monte Sinai usque ad Jordanem. Etenim eo sine recensentur Israelitæ et levitæ, ut in numeros, id est, ordines, turmas, et acies distributi, per modum castrorum et reipublicæ mobilis, per desertum tenderent. Varia nihilominus positiva Dei mandata, multæque leges tum ceremoniales tum judiciales hic passim intermixtæ leguntur vel in supplementum eorum, quæ in Levitico et Exodo minus plene deducta fuerant, vel ad iteratam inculcationem eorum quæ alibi præscripta sunt.

Quod vero liber *Numerorum* incipiat a primo die mensis secundi anni secundi egressionis ex Ægypto, uno scilicet mense post erectum tabernaculum, colligitur ex cap. I. Quod autem pertingat usque ad diem primum mensis undecimi anni quadragesimi peregrinationis (a quo incipit liber *Deuteronomii*) patet ex cap. I, 5 ipsius libri *Deut.*, adeoque liber *Numerorum* continet historiam 58 annorum, et 9 mensium.

Dominus, puta de propitiatorio; ut patet cap. VII, 1, ult. Promiserat enim Deus, se post tabernaculi erectionem, de arca seu propitiatorio Moysi locuturum in sancto sanctorum, pertinebatque hoc ad conciliandam tabernaculo majorem auctoritatem et reverentiam, si videret populus Deum deinceps non minus Moysi in tabernaculo loqui, quam ei ante loqui consueverat in ipso monte Sinai, in quo ipsi tot stupenda divinæ majestatis prodigia et signa viderant.

ÿ. 2: *Tollite summam universæ congregationis filiorum Israel*. In hebræo habetur *seu et ros*, quod significat tollite caput, id est numerate capita universi cœtus Israel.

LXX Interpretes vertunt: *tollite* (seu accipite) imperium, seu ditionem et latitudinem populi; hoc est, numerate populum, ut videatis quousque se extendant imperium ejus et vires: nam in numero et mul-

titudine populi consistit ac terminatur populi imperium, iudicio et robur.

R. et dico: Hæc est secunda enumeratio populi in deserto facta, estque diversa ab illa, de qua Exodi XXXVIII, 25.

Prob. Quia illa, quæ in Exodo describitur, contigit ante ædificationem tabernaculi, et facta est ut omnes ad fabricam tabernaculi contribuerent, adeoque contigit anno primo egressionis ex Ægypto: hæc vero anno secundo mense secundo, ad castrorum dispositionem. Cum enim castra Hebræorum brevi movenda essent ex Sina, facta est hæc enumeratio ad bellatorum aciem melius et ordinatius instruendam.

Deinde in prima enumeratione habita est ratio solius numeri generatim, in secunda vero facta est per cognationes et domos suas, et familias, imo singuli per nomina recensiti sunt, ut census et numerus multitudinis cujusque tribus certo et exacte constaret ad hoc, ut apta et ordinata fieret tribuum omnium in castris circa tabernaculum, jam recenter erectum, dispositio et distributio.

Dices, in utraque numeratione computatur æqualis numerus, scilicet 605,550. Atqui tamen propter adorationem vituli cæsa erant 25,000, Exod. XXXII, 28: ergo non videtur esse diversa, sed eadem enumeratio.

Respondet Abulensis, quod cum a 20 annis numerarentur, multi potuerint esse in prima numeratione, qui non compleverant 20 annos, et postea in secunda jam compleverant: cum enim, inquit, essent octo menses intermedii, sic satis contingeret toto fuisse subrogatos ad numerum, quot gladio perierunt.

Similiter dicit a Lapide, licet inter utrumque censum cæsa sint 25000 ob adoratum vitulum aureum; tamen alii totidem eorum loco subintrarunt, qui videlicet paucis hisce mensibus annum 20 compleverant, Eandem solutionem assignat Marius cum aliis.

Sed non advertunt, inquit Jansenius, numerationem primam contigisse aliquot mensibus post cæsa 25000. Cæsa enim sunt statim a primo descensu Moysis ex monte, ut patet Exodi XXXII, 28: numeratio autem illa facta est cap. XXXVIII post veniam impetratam, cum construendum esset tabernaculum: et sic evanescit difficultas.

ÿ. 5. *A vigesimo anno et supra*; quia nempe illa ætas incipit esse bellis apta. Unde S. P. Aug. Q. 2 in Num. ait: *Ne parvuli etiam computarentur, adjunctum est a VIGINTI ANNIS ET SUPRA. Rursus ne imbellis ætas senectutis numeraretur, additum est OMNIS QUI PROCEdit IN VIRTUTE*, seu ut habet nostra Vulgata: *Omnium virorum fortium*. Atque hoc est, quod cum Aug. passim docent interpretes contra Abulensem, qui existimat omnes omnino, qui essent supra 20 annos, fuisse computatos.

Ratio assignari solet, quod omnes et soli illi hic numerentur qui poterant ad bella procedere; ut patet ex enumeratione singularum tribuum. Ætas autem bellis apta, ut communiter determinant auctores,

durat ab anno 20 usque ad 60: et quamvis sæpe diutius (ut patet in Caleb Josue XIV, 11) verisimile tamen est, annum usque sexagesimum duntaxat numerationem processisse.

QUESTIO II. — QUALES FUERINT PRINCIPES TRIBUUM, ET CUR MOYSI FUERINT ADJUNCTI.

Vers. 4: *Eruntque vobiscum principes tribuum*. Hi sunt qui recta linea primogenitorum descenderant ab ipsis tribuum capitibus, sive ex ipsis patriarchis, v. g. Juda, Ruben, Simeone, etc.

Si vero alii quidam ex eisdem patriarchis descenderent per lineam secundo aut tertio, aut ulterius genitorum; hi poterant esse capita cognationis seu familiarum, vel domorum, non tamen principes tribuum.

Excipiuntur hic principes levitarum: hi enim non erant semper primogeniti; ut patet ex eo, quod Elisaphan princeps Caathitarum patrem habuerit Oziel, minimum natu filiorum Caath Levi; ut liquet ex cap. III, 29 et 50.

Principes illi assignantur Moysi partim ut ei auxilio sint in hac enumeratione, partim ut in negotiis ei adsint consilio, partim ut executioni mandent, si quid a Deo præcipiatur. Unde ÿ. 16, ubi legitur: *Hi nobilissimi principes*, in hebræo dicitur: *Vocati congregationis*, quia scilicet a Moysæ evocati et selecti erant, ut essent principes tribuum, et ab ipso vocari solebant ad concilium, quando de communi populi et tribuum bono tractabatur.

P. quo sensu dicatur ÿ. 47, quod levitæ in tribu familiarum suarum non sint numerati cum cæteris Israelitis.

R. Id non ideo dici quod levitæ ad bellum procedere et pugnare vetitum esset, sed quia a militia erant exempti. Non itaque arcebantur a militia, si vel necessitas postularet, vel sponte militare vellent: sed cogi non poterant.

Patet tum ex bello a Phinees gesto, infra cap. XXXI, tum ex eo quod Machabæi sacerdotes, et qui deinceps fuerunt pontifices ac belli duces, plurima bella gesserint.

Et sane sacerdotes V. Legis cum cruenta tractarent sacrificia, non ita debebant a bello et sanguinis effusione abstinere, sicuti nostri, qui sacrificium tractant incruentum.

Ratio autem cur levitæ in ea numeratione, qua fiebat ad bellandum, non sint numerati, hæc est, quod Deus eos dedicatos esse voluerit ad militiam aliam et sacriorem, nempe ad custodiendum et curandum tabernaculum, et ministeria ejus; ut patet ex ÿ. 50, ubi jubentur sua castra metari per gyrum tabernaculi, ut curam habeant vasorum ejus, et omnium quæ ad ceremonias pertinent.

CAPUT II.

Disponit Deus ordinem castrorum duodecim tribuum Israel circa tabernaculum in quatuor acies per quatuor mundi plagas.